

Kunne Vollsmose-sagen være undgået?

Af Lars Erslev Andersen
Lektor, Institut for Historie, SDU

Fredag 23. november blev tre mænd dømt for at planlægge terrorisme. To blev idømt 11 års fængsel, mens en skal fire år bag tremmer. Bliver dommene stadfæstet af Højesteret, må det siges at være særdeles hårde straffe for at være i besiddelse af materialer til fremstilling af bomber, TATP, downloading af bombemanualer samt belastende formuleringer. Selvom jeg ikke er jurist, tror jeg, det er rigtigt at sige, at havde dette materiale skulle anvendes til et røveri eller anden såkaldt almindelig kriminalitet, ville dommene have været meget mildere. Men de tre blev dømt for at planlægge en terroraktion og her stiller sagen sig helt anderledes. Så drejer det sig nemlig om statens sikkerhed og ved anslag eller forsøg på anslag mod denne falder statens hammer hårdt. I hvert fald nogle gange, nemlig når sagen finder sted i en sammenhæng, hvor bekæmpelse af terrorisme er blevet det vigtigste sikkerhedsspørgsmål for staten og samfundet, sådan som situationen er i Danmark i dag i forlængelse af terrorangrebene 11. september 2001 samt de uhyggelige terroraktioner i Madrid 2004 og London 2005.

Man kan spekulere på, om de tre dømte ville have fået tilsvarende strenge straffe, dersom deres sag havde været i retten på et andet tidspunkt, f.eks. før 11. september. I den forbindelse kan man minde om en sag ved Landsretten i Århus, hvor tre egyptere i 1996 blev frikendt for at planlægge terrorisme, der ifølge anklagerne skulle være rettet mod den israelske ambassade i København. I lyset af Vollsmose-dommene er denne sag ganske interessant fordi beviserne mod de tre egyptere var ganske lig beviserne mod Vollsmose-folkene. På nogle punkter måske endda stærkere eftersom de alle tre bevisligt havde forbindelser til en egyptisk gruppe, som var kendt for at stå bag særdeles blodige terroraktioner, ligesom de også havde forbindelser til gerningsmændene bag terroraktionen rettet mod World Trade Center i New York i 1993. Men et nævningeting frikendte dem. Mens de to lever et fredeligt liv i Danmark blev den tredje anholdt og anklaget for terrorisme i Pakistan i slutningen af 1990'erne.

Når denne gamle sag trækkes frem i forbindelse med den aktuelle Vollsmose-sag er det alene for at understrege den pointe, at retssager naturligvis præges af den samtid og aktuelle samfundssituation, de finder sted i. Ligesom man kan spekulere over, om de netop tre dømte ville have fået mildere domme i 1996, kan man selvfølgelig omvendt spekulere over, om de tre frikendte egyptere ville være blevet fundet skyldige og straffet hårdt, dersom deres sag havde været for retten i 2007. Vi ved det ikke, men sammenligningen af de to ganske analoge sagers meget forskellige udfald understreger, at det er en mange gange mere alvorlig sag at blive anklaget for terrorisme i 2007 end for blot 10 år siden. Det er der naturligvis mange gode grunde til, og pointen er på ingen måde her at beklukke hverken nævninge eller retten som sådan, men blot at understrege, at retssager ikke forløber i et historieløst tomt rum baseret på et objektivt og eviggyldigt retfærdighedsbegreb, men at de naturligvis er en levende del af de samfund, de finder sted i og derfor selvfølgelig præges af den almindelige politiske diskussion og de holdninger som gør sig gældende i det samfund, herunder til f.eks. terrorisme og bekæmpelse af den.

I lyset af, at risikoen for både at blive dømt og få strenge straffe i dag er meget større end tidligere, når anklagen er relateret til terrorisme, er det et interessant spørgsmål om Vollsmose-sagen kunne have været undgået. Vi har nu rettens ord for, at PET's brug af den civile agent var helt i orden og at han som vidne ifølge retsformanden og vel også nævningene var et meget troværdigt vidne. Den

diskussion skal ikke tages op her. Men uanset hvordan man tolker brugen af den civile agent, er det interessant om hans rolle helt kunne have været begrænset til at være meddeler. Lad os prøve et tankeeksperiment: Agenten videregiver informationer til PET, at han har observeret nogle mistænkelige personer, som han har grund til at tro arbejder på at planlægge terrorisme. PET tager informationerne alvorligt, foretager en efterforskning, hvorefter man retter henvendelse til pågældende mistænkelige personer og forklarer dem, at man ved, at de har gang i noget, som kan udvikle sig til noget meget alvorligt, at man holer øje med dem og at man ikke vil tøve med at gribe ind, dersom de fortsætter med deres forehavende. Dette kaldes en forebyggende eller præventiv samtale. Sandsynligheden for, at de var blevet skræmt og havde droppet deres planer, er reel og PET ville med succes have udført deres vigtige opgave, nemlig at forhindre terrorisme i Danmark.

Hvorfor valgte PET ikke denne strategi? Det er ikke fordi, den er ukendt eller uprøvet for PET, som i andre sammenhænge har peget på præventive samtaler, som en strategi, der både benyttes og kan være effektiv. Et argument kunne være begrundet i efterforskning af om de pågældende var del af et større evt. internationalt netværk. Men med de vide muligheder for overvågning, PET i dag kan iværksætte, når der er tale om et konkret mistankegrundlag, som det var tilfældet i den pågældende sag, er der grund til at tro, at denne efterforskning kunne være opnået uden en egentlig infiltration af gruppen. Et andet argument kunne være, at man vurderede, at de pågældende personer ikke ville lade sig skræmme af en præventiv samtale og derfor fortsætte deres planlægning, men i det tilfælde havde man dem jo i søgelyset. Er tredje argument kunne være, at man her så en mulighed for, at man havde en sag, der for så vidt den udviklede sig, kunne føre til domsfældelse og dermed sende et kraftigt og utvetydigt signal til potentielle terrorister om, at den danske stat slår særdeles hårdt ned på indledende forsøg på at planlægge terrorisme i det håb, at det vil afholde dem fra blot at lege med tanken. Med andre ord at statuere et eksempel.

Det tredje argument giver naturligvis god mening, men man kan ikke se bort fra, at prisen er høj både for de to, der nu måske skal sidde 11 år i fængsel, for den civile agent, for PET's omdømme, der siden tjenesten blev styrket efter 11. september har været i konstant bedring samt – måske – også for retsbevidstheden.

PET er i et vanskeligt dilemma: På den ene side skal tjenesten forhindre terrorisme. Det sker formentlig oftest uden, at offentligheden overhovedet får kendskab til det konkrete arbejde. På den anden side er der vel fra offentligheden om end ikke et krav, da en forventning om, at nogle af PET's sager faktisk ender i retten og fører til domsfældelse. Skal det ske, er det afgørende, at der indsamles tilstrækkelige beviser og det kan kun lade sig gøre, dersom tjenesten venter med at gribe ind til sent i et forløb om planlægning af terrorisme, som tjenesten måske oven i købet er direkte indblandet i via civile agenter. Med andre ord en balancegang mellem to krav, nemlig kravet om at forhindre terrorisme over for kravet om at indsamle beviser til en retssag. Det er den principielle diskussion om denne prekære balancegang, farvet som den naturligvis er af tidens store fokus på terrorisme, Vollsrose-sagen i det videre perspektiv må give anledning til bliver taget op.